

ELINA VARAMÄKI, SANNA JOENSUU JA ANMARI VILJAMAA

Yrittäjyysaikomusten muutos ja aikomusten yhteys käyttäytymiseen valmistumisen jälkeen

TIIVISTELMÄ

Yrittäjyysaikomusten tutkiminen on nopeasti lisääntynyt Shaperon yli 30 vuotta sitten julkaistun ura-uurtavan tutkimuksen jälkeen, ja siitä on vähitellen kehittynyt itsenäinen tutkimussuuntaus yrittäjyystutkimuksen sisään. Lukuisista aikaisemmista tutkimuksista huolimatta erityisesti pitkittäistutkimukset sekä intention-behavior -tutkimukset ovat olleet vähäisiä. Tämän artikkelin tavoitteina on selvittää, (1) muuttuvatko yrittäjyysaikomukset valmistumisen jälkeen ja (2) onko opintojen aikana mitattujen yrittäjyysaikomusten ja välittömästi valmistumisen jälkeen käyttäytymisen l. yrittäjäksi ryhtymisen välillä yhteyttä. Lisäksi alavoitteena on selvittää, (3) mikä merkitys sukupuolella ja vanhempien roolimalleilla on yrittäjyysaikomuksissa ja yrittäjäksi ryhtymisessä.

Aineistoa on kerätty *Entre Intention* -mittaristolla, joka pohjautuu pitkälti Ajzenin (1991) *Theory of Planned Behavior* -malliin. *Entre Intention* -mittarin operationalisoinnissa on hyödynnetty Kolvereidin (1996) sekä Tkachevin ja Kolvereidin (1999) aiempaa mittarinrakennustyötä. Seinäjoen ammattikorkeakoulun alumneille suunnattu *Entre Intention* käyttäytymisosiioon liittyvä seurantatutkimus toteutettiin lokakuussa 2013 osana ammattikorkeakoulun valmistuneiden yleistä sijoittumistutkimusta. Kysely kohdistettiin vuosina 2009–2012 valmistuneille. Heidän valmistumisesta oli ehtinyt kulua tutkimushetkellä vähintään puolitoista vuotta ja enintään kolme ja puoli vuotta. Reilusta tuhannesta vastanneesta opiskelijasta 282:lle pystyttiin tunnistamaan opiskeluajalta vähintään yksi *Entre Intention* -mittauksen tulos.

ELINA VARAMÄKI • Seinäjoen ammattikorkeakoulu
SANNA JOENSUU • Seinäjoen ammattikorkeakoulu
ANMARI VILJAMAA • Seinäjoen ammattikorkeakoulu

Tulokset osoittivat, että yrittäjyysaikomukset pysyvät samalla tasolla valmistumisen jälkeen. Kuitenkin korkeat opiskeluaikaiset aikomukset laskevat valmistumisen jälkeen, kun taas matalammat aikomukset lievästi nousevat. Toisaalta tulokset kertovat, että opiskeluaikaisilla korkeilla yrittäjyysaikomuksilla on yhteyttä yrityksen perustamiseen valmistumisen jälkeen. Sukupuolella on myös vaikutusta sekä aikomuksiin että käyttäytymiseen, kun sen sijaan roolimalleilla on vain osittain vaikutusta aikomuksiin mutta ei itse yrittäjäksi ryhtymiseen.

Avainsanat: *yrittäjyys, aikomukset, yrittäjäksi ryhtyminen, ammattikorkeakoulu, pitkittäistutkimus*

1. JOHDANTO

Yrittäjyysaikomusten tutkiminen on nopeasti lisääntynyt Shaperon yli 30 vuotta sitten julkaistun uraauurtavan tutkimuksen jälkeen (Shapero 1984; Shapero & Sokol 1982), ja siitä on vähitellen kehittynyt itsenäinen tutkimussuuntaus yrittäjyystutkimuksen sisään (Fayolle & Liñán 2013). Yrittäjyysaikomuksilla tarkoitetaan tässä artikkelissa sitä, missä määrin henkilöllä on aikomuksia valmistumisen jälkeen tai myöhemmässä vaiheessa uraansa ryhtyä yrittäjäksi ja kuinka todennäköistä on, että henkilö voisi ryhtyä yrittäjäksi (Krueger & Carsrud 1993).

Fayolle ja Liñán (2013) ovat luokitelleet vuosina 2006–2012 julkaistut 220 yrittäjyysaikomustutkimusta viiteen eri luokkaan. Ydinmallin, metodologian ja teorian -luokassa suurin osa tutkimuksista on keskittynyt testaamaan vaihtoehtoisia yrittäjyysaikomusmalleja. Toisen luokan muodostavat henkilötason muuttujien tutkiminen yrittäjyysaikomusten yhteydessä. Suurin osa tutkimuspaperista kuuluu tähän luokkaan. Tässä ryhmässä sukupuolen vaikutuksen tutkiminen on saanut eniten huomiota ja sen jälkeen roolimallien vaikutusten selvittäminen. Kolmannen luokan muodostavat yrittäjyyskasvatukseen liittyvät yrittäjyysaikomustutkimukset, joissa pääfokus on ollut yrittäjyyskoulutuksen vaikutuksen selvittämisessä niin peruskouluissa, lukioissa kuin yliopistoissakin. Neljänteen luokkaan kuuluvat tutkimukset, joissa on selvitetty yrittäjyysaikomuksia tietyissä konteksteissa ja tehty esimerkiksi kansainvälisiä vertailuja. Viidennen kategorian muodostavat aikomusten ja käyttäytymisen välistä linkkiä ja yrittäjämäistä prosessia käsittelevät paperit. Tähän ryhmään kuuluu vähiten aikaisempia tutkimuksia johtuen pitkittäisasetelmien haasteellisuudesta, ja tässä ryhmässä on myös eniten tilaa ja tarvetta uusille tutkimuksille (Sequeira, Mueller & Mcgee 2007; Carsrud & Brännback 2011; Fayolle & Liñán 2013). Myös Schlaegel ja Koenig (2014) äskettäin ilmestyneessä yrittäjyysaikomustutkimuksen meta-analyysissään toteavat tarpeen aikomusten ja käyttäytymisen välisen yhteyden tutkimukselle. Käsillä oleva artikkeli tarjoaa oman kontribuutionsa erityisesti tähän tarpeeseen, sillä artikkelin tarkoitus on käsitellä ammattikorkeakouluopintojen aikana mitattujen opiskelijoiden yrittäjyysaikomusten muutosta ja realisoitumista käyttäytymisen tasolle valmistumisen jälkeen. Tutkimuksessa on seu-

rattu ammattikorkeakouluopiskelijoiden yrittäjyysaikomuksia ensin opintojen edetessä ja sen jälkeen muutama vuosi valmistumisen jälkeen.

Artikkelin tavoitteina on selvittää, (1) muuttuvatko yrittäjyysaikomukset valmistumisen jälkeen ja (2) onko opintojen aikana mitattujen yrittäjyysaikomusten ja välittömästi valmistumisen jälkeen käyttäytymisen l. yrittäjäksi ryhtymisen välillä yhteyttä. Lisäksi alatavoitteena on selvittää, (3) mikä merkitys sukupuolella sekä vanhempien roolimalleilla on yrittäjyysaikomuksissa ja yrittäjäksi ryhtymisessä. Artikkelin täydentää aiemman tutkimuksen jättämää aukkoa aikomusten realisoitumisen osalta. Praktisena kontribuutiona tutkimus auttaa ymmärtämään yrittäjäksi ryhtymiseen ja yrittäjyysaikomusten syntyyn liittyviä tekijöitä. Siten se osaltaan auttaa suunnittelemaan ja kohdistamaan yrittäjyyskasvatustoimenpiteitä opintojen aikana.

Artikkelin koostuu viidestä pääluvusta. Johdannon jälkeen luvussa kaksi on esitelty tutkimuksen teoreettinen viitekehys sekä hypoteesit. Luvussa kolme on käyty läpi tutkimuksen metodologiaa ja luvussa neljä on esitelty tutkimuksen tulokset. Luku viisi esittelee tutkimuksen johtopäätökset, käytännön implikaatiot, rajoitukset sekä jatkotutkimusehdotukset.

2. TOUREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Suunnitellun käyttäytymisen teoria

Tämän tutkimuksen tiedonkeruussa hyödynnetyn Entre Intentio -mittariston viitekehys perustuu pitkälti Ajzenin (1991) Theory of Planned Behavior (TPB, suunnitellun käyttäytymisen teoria) -malliin. Tämän teorian mukaan aikomukset (intentiot) selittävät keskeisesti yksilön myöhempää käyttäytymistä, sillä halu toteuttaa tietynlaista käyttäytymistä on todettu parhaaksi yksittäiseksi yksilön käyttäytymistä ennustavaksi tekijäksi (Fishbein & Ajzen 1975; Bagozzi, Baumgartner & Yi 1989; Krueger & Carsrud 1993). Mitä voimakkaampi on yksilön intentio, sitä todennäköisemmin toteutuu itse käyttäytyminen (Ajzen 1991). Ajzenin mallissa aikomuksia selittävät kolme käsitteellisesti itsenäistä muuttujaa: asenteet tiettyä käyttäytymistä kohtaan, lähipiirin tuki sekä pystyvyysuskomus (Ajzen 1991, 188).

TPB-malli otettiin Entre Intentio -työkalun pohjaksi, koska TPB-mallia on laajasti testattu, kehitetty sekä kritisoitu vuosien aikana (Armitage & Conner 2001; Sheeran 2002). Ajzenin mallia on hyödynnetty laajasti yrittäjyystutkimuksessa ja erityisesti opiskelijapopulaatioissa (ks. esim. Krueger & Carsrud 1993; Krueger, Reilly & Carsrud 2000; Barbosa, Fayolle & Lassas-Clerc 2006; Schlaegel & Koenig 2014). Aikomuksen ja käyttäytymisen välisen yhteyden on aikaisemmassa tutkimuksessa todistettu toimivan ainakin juuri yrittäjyyden kontekstissa (Kautonen, van Gelderen & Tornikoski 2013).

Ajzenin ja Fishbeinin (2004) mukaan kolme TPB-teorian osatekijää (asenne, lähiympäristön tuki ja pystyvyysuskomus) olisivat riittäviä ennustamaan aikomuksia, ja tietyissä tilanteissa voi pelkästään yksi tai kaksi osatekijää riittää. Kautosen, van Gelderenin ja Finkin (2013) tutkimuksessa asenteet, lähiympäristön tuki ja pystyvyysuskomus selittivät yhteensä 59 prosenttia aikomusten vaihtelusta. Teorian mukaan näiden osatekijöiden suhteellinen tärkeys voi vaihdella tilanteesta toiseen. Suurin osa tutkimuksista pitää yrittäjyysaikomuksen merkittävimpana selittäjänä pystyvyysuskomusta (Shapero & Sokol 1982; Boyd & Vozikis 1994; Krueger ym. 2000; Kristiansen & Indarti 2004; Linan 2004; Sequeira, Mueller & Mcgee 2007; Wilson, Kickul & Marlino 2007; Drost & McGuire 2011; Finisterra do Paco, Ferreira, Raposo, Rodrigues & Dinis 2011; Lee, Wong, Foo & Leung 2011; Pihie & Bagheri 2011). Osa tutkimuksista on löytänyt merkittävimmän korrelaation aikomuksen ja asenteen välillä (Zampetakis, Kafetsios, Bouranta, Dewett & Moustakis 2009; Moi, Adeline & Dyana 2011; Joensuu, Viljamaa, Varamäki & Tornikoski 2013; Varamäki, Joensuu & Viljamaa 2013) ja osa myös lähiympäristön tuen ja aikomuksen välillä (Aizzat, Noor Hazlina, & Chew 2009; Lope, Zaidatol & Hassan 2009; Engle ym. 2010; Siu & Lo 2013).

Kuten edellä todettiin, suunnitellun käyttäytymisen teorian mukaan aikomukset edeltävät suoraan käyttäytymistä (Ajzen 1991) ja jopa 0.9–0.96 korrelaatioita on löydetty aikomusten ja käyttäytymisen välille (Ajzen, Csasch & Flood 2009). Useammassa tutkimuksessa on päädytty kuitenkin myös siihen, että aikomuksia edeltävillä muuttujilla saattaa olla suorakin yhteys käyttäytymiseen. Lähinnä pystyvyysuskomuksella on löydetty suora yhteys käyttäytymiseen (Ingram, Cope, Harju & Wuench 2000; Jung, Ehrlich, De Noble & Baik 2001; Sequira ym. 2007; Townsend, Busenitz & Arthurs 2010; ks. myös Kautonen ym. 2013). Ajzen (1991) onkin todennut, että pystyvyysuskomuksella on kaksoisrooli TPB-mallissa: se paitsi vaikuttaa aikomuksiin myös ennustaa suoraan käyttäytymistä. Kaikissa tutkimuksissa ei ole kuitenkaan löydetty korrelaatiota pystyvyysuskomuksen ja yrityksen perustamisen välillä (esim. Kolvereid & Isaksen 2006). Kautonen ym. (2013) ovat myös todenneet, että aikomukset käynnistää omaa liiketoimintaa eivät ole välttämättä lähtöpiste yrittäjyysprosessille, vaikka hekin löysivät aikomusten ja myöhempien yrittäjyystoimenpiteiden välille selvän yhteyden. Aikomukset ja niiden ajallinen ulottuvuus voivat ainakin yksilöittäin vaihdella huomattavasti. Yllättäen eteen tullut tilaisuus saattaa tarkoittaa, että aikomukset ja varsinainen toiminta ovat lähes yhtäaikaisia. Aikaisempiin pääasiallisiin tutkimuslöydöksiin pohjautuen voidaan esittää aikomusten ja käyttäytymisen välille seuraava hypoteesi:

Hypoteesi 1. Opiskeluaikana mitatuilla korkeammilla yrittäjyysaikomuksilla on yhteys valmistumisen jälkeiseen käyttäytymiseen l. yrittäjäksi ryhtymiseen.

Useimmissa tutkimuksissa on TPB-teorian kolmen selittävän muuttujan lisäksi käytetty myös erilaisia kontrollimuuttujia, joista yleisin on ollut sukupuoli ja sen jälkeen vanhempien roolimal-

li yrittäjyydestä. Yleensä ottaen aikaisempi tutkimus on osoittanut, että naiset ovat sekä aikomuksiltaan että käyttäytymisen tasolla haluttomampia ryhtymään yrittäjiksi kuin miehet (Crant 1996; Kourilsky & Walstad 1998; Wang & Wong 2004; Wilson, Marlino & Kickul 2004; Shay & Terjesen 2005; Linan & Chen 2009), joskaan kaikissa tutkimuksissa ei ole löydetty korrelaatiota sukupuolen ja aikomusten välillä (Kristiansenin & Indarti 2004; Drost & McGuire 2011; Sequeira ym. 2007; Pruett ym. 2009; Yordanova & Tarrazon 2010). Vahvan aikaisemman evidenssin pohjalta voidaan esittää seuraavat sukupuoleen liittyvät hypoteesit:

Hypoteesi 2a. Miehet ryhtyvät naisia todennäköisemmin yrittäjäksi valmistumisen jälkeen. Hypoteesi 2b. Miehillä on korkeammat yrittäjyysaikomukset kuin naisilla valmistumisen jälkeen.

Roolimalleilla, esimerkiksi isän tai äidin yrittäjyydellä, on ollut myös pääsääntöisesti yrittäjyysaikomuksia ja itse yrittäjyyskäyttämistä lisäävä vaikutus (Kolvereid 1996; Henley 2005; van Auken, Fry & Stephens 2006; Linan & Santos 2007; Sequeira ym. 2007; Boissin, Branchet, Emin & Herbert 2009; Linan & Chen 2009; Prodan & Drnovsek 2010; Kuckertz & Wagner 2010; Engle ym. 2010; Bosma ym. 2012; Uygun & Kasimoglu 2013), vaikka joitakin päinvastaisiakin tuloksia on löydetty (Kickul, Wilson, Marlino & Barbosa 2008; Marques, Ferreira, Gomes & Rodrigues 2012). Näin ollen voidaan esittää seuraavat roolimalleihin liittyvät hypoteesit:

Hypoteesi 3a. Vanhempien roolimalli vaikuttaa positiivisesti yrittäjäksi ryhtymiseen

Hypoteesi 3b. Vanhempien roolimalli vaikuttaa positiivisesti yrittäjyysaikomuksiin valmistumisen jälkeen.

2.2 Koulutuksen vaikutus yrittäjyysaikomuksiin

Koulutuksen vaikutusta yrittäjyysaikomuksiin ovat tutkineet ainakin Blanchflower ja Meyer (1994), Kristiansen ja Indarti (2004), Fayolle, Gailly ja Lassas-Clerc (2005), Henley (2005), Wilson ym. (2007), Millman, Li, Matlay ja Wong (2010), Franco, Haase ja Lautenschläger (2010), Nabi, Holden ja Walmsley (2010), Lee, Wong, Foo ja Leung (2011) sekä Sandhu, Sidique ja Riaz (2011). Yleisellä tasolla osa tutkimuksista osoittaa, että korkeakoulutus laskee yrittäjyyden todennäköisyyttä (Henley 2007; Pihkala 2008; Wu & Wu 2008; Nabi, Holden & Walmsley 2010; Joensuu ym. 2014), mutta myös päinvastaisia tuloksia on löydetty (Blanchflower & Meyer 1994; Lanero, Vazquez, Gutierrez & Purificación Garcia 2011; Ertuna & Gurel 2011). Koska tässä tutkimuksessa kohteena ovat ammattikorkeakoulusta valmistuneet suomalaiset opiskelijat, voidaan olettaa, että heidän yrittäjyysaikomuksensa ovat laskeneet edelleen valmistumisen jälkeen. Saman kohderyhmän aiemmissa opiskeluaikaisissa seurantatutkimuksissa (mm. Joensuu ym. 2014; Varamäki ym. 2013) on todettu, että jo opiskeluaikana yrittäjyysaikomukset laskevat, koska toiminnan eli valmistumishetken lähestyessä aiomukset muuttuvat realistisemmaksi ja konkreettisemmiksi. Nyt, kun opis-

kelijat ovat valmistuneet, on todennäköistä, että aikomukset ovat edelleen muuttuneet varovaisemmiksi ja entistä realistisemmiksi, koska yrittäjyyden konkreettinen vaihtoehto palkkatyö on realisoitunut usean valmistuneen kohdalla. Lisäksi aikaisemmissa tutkimuksissa ikä on pääsääntöisesti korreloinut negatiivisesti yrittäjyysaikomusten kanssa (ks. esim. Lee ym. 2011; Sequeira ym. 2007; Sandhu ym. 2011). Näin ollen voidaan esittää seuraava hypoteesi:

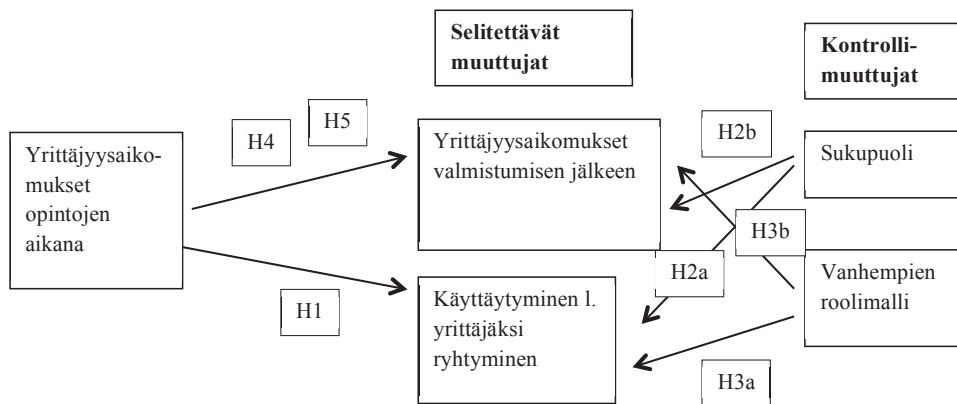
Hypoteesi 4. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden yrittäjyysaikomukset ovat matalammat valmistumisen jälkeen kuin opiskeluaikana.

Yrittäjyyskyvyt kuuluvat Suomessa ammattikorkeakoulun perustutkinnon suorittaneiden yleisiin kompetenssiedellytyksiin (Opetusministeriö 2009), mikä tarkoittaa, että ilman erillistä yrittäjyyskoulutustakin yrittäjyyskykyjen tulisi sisältyä opiskelijoiden opetussuunnitelmaan ja niiden voisi siten olettaa kehittyvän koulutuksen aikana. Varsinaisen yrittäjyyskoulutuksen sisällöistä, keinoista ja tavoitteista on keskusteltu pitkään sekä kotimaassa että kansainvälisesti (esim. Gibb 2002; Jones & Iredale 2010; Mwasalwiba 2010; Sewell & Pool 2010; Blenker, Korsgaard, Neergaard & Thrane 2011). Yleensä yrittäjyyskoulutuksella on tarkoitettu joko tulevaan yrittäjyyteen kouluttamista tai yksilöiden kouluttamista siten, että heidän yrittäjämäiset ominaisuutensa kehittyvät, tai näiden molempien yhdistelmää. Yrittäjyyskoulutuksen onnistuneisuutta on perinteisesti pyritty mittaamaan vaikutuksella yrittäjyysaktiivisuuteen, yrittäjyysasenteisiin tai yrittäjyysaikomuksiin (Mwasalwiba 2010). Suhteessa yrittäjyysaikomuksiin yrittäjyyskoulutuksella voidaankin ymmärtää nimenomaan koulutusta, jolla tavoitellaan yrittäjyysasenteita ja -taitoja (Bae, Qian, Miao & Fiet 2014).

Tuoreen meta-analyysin (Bae ym. 2014) mukaan yrittäjyyskoulutuksella on pieni mutta positiivinen vaikutus yrittäjyysaikomuksiin, mutta vaikutus saattaa perustua opiskelijoiden itsevalintaan, toisin sanoen siihen, että yrittäjyyskoulutukseen osallistuvat opiskelijat, joiden yrittäjyysaikomukset ovat ennestään korkeat. Fayolle ja Gailly (2013) puolestaan havaitsivat tarkastellessaan yrittäjyyskurssin vaikutusta osallistujien aikomuksiin ja niiden osatekijöihin, että vaikutus on riippuvainen lähtötilanteesta; alun perin matalia yrittäjyysaikomuksia omaavien opiskelijoiden aikomukset nousivat mutta korkeammalla lähtötasolla olevat aikomukset laskivat. Sama löydös on Suomesta sekä ammattikorkeakouluopiskelijoiden että ammatillisen toiseen asteen opiskelijoiden osalta (Joensuu ym. 2014). Voidaan siis olettaa, että opiskeluaikainen yrittäjyysaikomusten taso vaikuttaa aikomusten muutokseen:

216 *Hypoteesi 5. Opiskelijan yrittäjyysaikomusten taso opiskelun aikana (lähtötaso) vaikuttaa siihen, miten opiskelijan yrittäjyysaikomukset muuttuvat valmistumisen jälkeen.*

Kuviossa 1 on havainnollistettu tutkimuksen asetelmaa.

KUVIO 1. Tutkimuksen asetelma.

3. METODOLOGIA

3.1 Muuttujat

Entre Intention -mittarin operationalisoinnissa on hyödynnetty Kolvereidin (1996) sekä Tkachevin ja Kolvereidin (1999) aiempaa mittarinrakennustyötä (ks. tarkemmin Joensuu ym. 2013; Varämäki, ym. 2013). Vaikka TPB-mallia on laajasti sovellettu vuosien aikana, ovat pitkittäistutkimukselliset asetelmat olleet vähissä (Matlay & Carey 2007) ja niissä on ollut suuria haasteita tiedonkeruun suhteen (esim. Joensuu ym. 2014; Harte & Stewart 2010). Entre Intention -mittari koostuu TPB- malliin pohjautuvista väittämistä liittyen yrittäjyysaikomuksiin, asenteisiin, pystyvyysuskomukseen ja lähiympäristön tukeen. Tässä yhteydessä ei TPB-mallin selittäviä muuttujia kuitenkaan hyödynnetä. Yrittäjyysaikomuksia mitattiin 7-portaisella Likertin asteikolla. Kuudesta väittämästä (ks. liite 1) muodostettiin keskiarvomuuttuja (min=1, max=6,7, ka=3.4, sd=1.1). Muuttujan reliabiliteetti oli hyvä (Cronbach's Alpha=0.85). Yrittäjyysaikomusväittämät ovat ajallisesti avoimia (eivät sido aikomuksia tietyn ajan sisään), koska ne on kehitelty erityisesti opiskelijapopulaatioon. Vertailtavuussyistä väittämät haluttiin pitää ajallisesti avoimina myös valmistumisen jälkeen. Käyttäytymistä eli yrittäjäksi ryhtymistä mitattiin alumneilta luokitellulla kysymyksellä (ks. liite 1) ja tästä muodostettiin dikotominen muuttuja (1=yrittäjä, 0=palkkatyö tai muu elämäntilanne).

3.2 Aineisto

Seinäjoen ammattikorkeakoulun alumneille suunnattu Entre Intention käyttäytymisosiioon liittyvä tutkimusosio toteutettiin osana ammattikorkeakoulun valmistuneiden yleistä sijoittumistutkimusta. Tiedonkeruu tähän osioon tapahtui loka-marraskuussa 2013. Kysely kohdistettiin vuosina 2009–2012 valmistuneille, joiden valmistumisesta oli ehtinyt kulua tutkimushetkellä vähintään

puolitoista vuotta ja enintään kolme ja puoli vuotta. Kysely lähti 2 280:lle valmistuneelle. Kysely postitettiin kaikille valmistuneille, ja vastaajille annettiin mahdollisuus vastata joko postin tai internetin kautta loka-marraskuussa. Kyselystä tiedotettiin myös SeAMKin internet-sivuilla sekä SeAMKin facebook-sivuilla. Vastaamatta jättäneitä lähestyttiin kahden eri vaiheen kautta. Ensin kaikille vastaamatta jättäneille etsittiin puhelinnumerot ja lähetettiin tekstiviesti. Tämän jälkeen vastaamattomia yritettiin tavoittaa puhelimitse. Puhelimitse tavoitettuja haastateltiin joko puhelimesta tai heitä pyydettiin vastaamaan netissä tai postitse. Valmistuneiden sijoittumistutkimukseen tuli kaikkiaan 1 045 vastausta eli vastausprosentti oli 46. Reilusta tuhannesta opiskelijasta 282:lle pystyttiin tunnistamaan opiskeluajalta vähintään yksi Entre Intentio -mittauksen tulos. Kunkin opiskelijan kohdalta huomioitiin mahdollisimman myöhäisessä vaiheessa opiskelua tehty mitaus. 100:lle valmistuneelle löytyi Entre Intentio -tulos neljänneltä vuosikurssilta juuri ennen valmistumista, 106:lle kolmannelta vuosikurssilta, 9:lle toiselta vuosikurssilta ja 67:lle ensimmäiseltä vuosikurssilta.

Aineistosta kymmenen valmistunutta opiskelijaa oli jo opiskelun aikana ollut perustamassa yritystä (viisi miestä ja viisi naista). Heistä valmistumisen jälkeen päätoimisena yrittäjänä toimi kolme opiskelijaa ja sivutoimisena yrittäjänä kaksi. Jatkoanalyseissä ei tarkasteltu näitä opiskelijoita, koska heidän osaltaan aiomukset olivat toteutuneet jo opiskeluaikana. Seuraavissa analyyseissä on mukana 272 valmistunutta.

Aineistossa on selvästi vähemmän miehiä (71 henkilöä) kuin naisia (201 henkilöä). Taulukossa 1 on esitetty valmistuneiden tutkimushetken elämäntilanne. Suurin osa toimi töissä toisen palveluksessa (79,8 %). Itsenäisenä yrittäjänä, ammatinharjoittajana tai freelancerina toimi 2,2 %. Työttömänä työnhakijana oli 7,4 % valmistuneista, 5,5 % opiskeli päätoimisesti ja 4,4 % oli äitiys-, isyys tai vanhempainlomalla. Edellä mainittujen lisäksi sivutoimisena yrittäjänä toimi 11 valmistunutta (4 %).

Kulttuurialalta oli valmistunut 13 % vastanneista, luonnontieteen alalta 4 %, luonnonvara- ja ympäristöalalta 6 %, matkailu-, ravitsemis- ja talousalalta 6 %, sosiaali-, terveys- ja liikunta-

TAULUKKO 1. Valmistuneiden elämäntilanne tutkimushetkellä.

Valmistuneiden elämäntilanne tutkimushetkellä		
	n	%
Töissä toisen palveluksessa	217	79,8
Itsenäisenä yrittäjänä/ammattiharjoittajana/freelancerina	6	2,2
Työttömänä työnhakijana	20	7,4
Työvoimapolitiisessa tai vastaavassa koulutuksessa	1	0,4
Päätoimisena opiskelijana	15	5,5
Äitiys-, isyys- tai vanhempainlomalla	12	4,4
Muuten työelämän ulkopuolella	1	0,4

alalta 40 %, tekniikan ja liikenteen alalta 13 % ja yhteiskuntatieteen, liiketalouden ja hallinnon alalta 17 %. Aineistossa on suuri edustus sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalta, mikä ehkä omalta osaltaan vaikuttaa tuloksiin.

Tutkimusaineisto käsiteltiin tilastollisesti IBM SPSS Statistics 19 -ohjelmalla. Tutkimustuloksia käsiteltiin sekä suorina jakaumina sekä keskiarvoina. Lisäksi eri tekijöiden välisten yhteyksien selvittämiseksi käytettiin lineaarista ja logistista regressioanalyysiä ja keskiarvojen yhteydessä varianssianalyysiä tai t-testiä tilastollisen merkitsevyyden selvittämiseksi. Mikäli keskiarvotestien oletukset eivät olleet voimassa, käytettiin merkitsevien erojen toteamiseen vastaavia ei-parametrisia testejä (Mann-Whitneyn U-testi ja Kruskal-Wallis testin testi).

4. TULOKSET

Seuraavassa on tarkasteltu tuloksia yrittäjyysaikomusten muutosten osalta sekä toisaalta aikomusten ja käyttäytymisen välisen yhteyden osalta.

4.1 Yrittäjyysaikomusten muutos valmistumisen jälkeen

Taulukossa 2 on esitetty yrittäjyysaikomusten keskiarvot opiskeluaikana ja valmistumisen jälkeen. Kaikkien valmistuneiden yrittäjyysaikomusten keskiarvo opiskeluaikana oli 3,4 (min 1, max 6,7, keskihajonta 1,1). Valmistumisen jälkeen aikomusten keskiarvo oli 3,3 (min 1, max 7, keskihajonta 1,4). Aikomukset ovat siis hieman laskeneet valmistumisen jälkeen, mutta negatiivinen kehitys ei ole tilastollisesti merkitsevää. Yrittäjyysaikomusten kehittämisessä tarkasteltiin myös mittausajankohdan vaikutusta aikomusten muutokseen (taulukko 2). Osalta opiskelijoista yrittäjyysaikomusten mittaus löytyi 1. tai 2. vuosikurssilta (n=74) ja osalta 3. tai 4. vuosikurssilta (n=197). Aikomukset ovat laskeneet tilastollisesti melkein merkitsevästi niiden osalta, joilta mittaus löytyi 1. tai 2. vuosikurssilta (ka 3,6 !ka 3,2). Muiden osalta muutosta aikomuksissa ei ole tapahtunut; 3. tai 4. vuoden yrittäjyysaikomusten mittauksen jälkeen aikomukset ovat pysyneet täysin samalla tasolla. Tämän perusteella aikomukset laskevatkin oikeastaan vain opiskeluaikana, mutta sen jälkeen laskua ei enää tapahdu. Näin ollen hypoteesi 4 ei saa vahvistusta.

Miesten ja naisten välillä oli joitakin eroja yrittäjyysaikomusten kehittämisessä valmistumisen jälkeen. Taulukossa 2 on esitetty keskiarvot eri sukupuolten osalta. Miehillä yrittäjyysaikomuksissa ei ollut tapahtunut muutosta. Miesten yrittäjyysaikomusten keskiarvo opiskelun aikana oli 3,7 ja valmistumisen jälkeen sama 3,7. Naisten osalta aikomukset laskivat, tosin lasku ei ole tilastollisesti merkitsevää. Naisten yrittäjyysaikomusten keskiarvo opiskelun aikana oli 3,3 ja valmistumisen jälkeen 3,1. Vaikka lasku ei ole merkitsevää, on miesten ja naisten välillä tilastollisesti merkitsevä ero sekä aikomusten lähtötasossa että aikomuksissa valmistumisen jälkeen. Näin ollen hypoteesi 2b todentuu.

Myös roolimalleja ja niiden suhdetta aikomuksiin tarkasteltiin opintojen aikana ja valmistumisen jälkeen (ks. taulukko 2). Niillä vastaajilla, joilla isä toimi yrittäjänä, oli korkeammat aikomukset opintojen aikana (ka 3,6) ja valmistumisen jälkeen (ka 3,6) verrattuna muihin vastaajiin (ka 3,3 ! ka 3,1). Opintojen aikana ero muihin on tilastollisesti melkein merkitsevä ja valmistumisen jälkeen tilastollisesti merkitsevä. Vastaajilla, joilla isä toimi yrittäjänä, aikomukset ovat pysyneet samalla tasolla valmistumisen jälkeen verrattuna opintojen aikaisiin aikomuksiin. Muilla opiskelijoilla aikomukset ovat laskeneet lievästi, vaikka muutos ei ole tilastollisesti merkitsevä. Äidin yrittäjäys näyttäisi vaikuttavan samansuuntaisesti kuin isän yrittäjäys. Niillä vastaajilla, joilla äiti toimii yrittäjänä, aikomukset ovat korkeammat sekä opintojen aikana (ka 3,6) että valmistumisen jälkeen (ka 3,6) verrattuna muihin (ka 3,3 !ka 3,2). Ero muihin ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä. Aikomukset ovat säilyneet opintojen aikaisella tasolla valmistumisen jälkeen niillä vastaajilla, joilla äiti toimii yrittäjänä. Muilla vastaajilla aikomukset ovat lievästi laskeneet opintojen aikaisesta, vaikka ero ei ole tilastollisesti merkitsevä. Kaikkiaan voidaan kuitenkin todeta, että hypoteesi 3b saa vahvistuksen. Niillä opiskelijoilla, joilla isä toimii yrittäjänä, on muita korkeammat aikomukset sekä opiskeluaikana että valmistumisen jälkeen. Isän roolimallilla näyttäisi olevan suurempi merkitys kuin äidin roolimallilla.

TAULUKKO 2. Aikomukset (keskiarvo ja keskihajonta) opiskelun aikana ja valmistumisen jälkeen eri ryhmillä.

	Aikomukset opiskelun aikana	Aikomukset valmistumisen jälkeen	p
Koko aineisto	3,4 (1,1)	3,3 (1,4)	-
Mittausajankohta			
Mittaus 1. tai 2. vuosikurssi (n=74)	3,6 (1,3)	3,2 (1,3)	*
Mittaus 3. tai 4. vuosikurssi (n=197)	3,3 (1,1)	3,3 (1,4)	-
Sukupuoli			
Miehet (n=71)	3,7 (1,3)	3,7 (1,5)	-
Naiset (n=201)	3,3 (1,1)	3,1 (1,3)	-
P (ryhmien välillä)	**	**	
Roolimallit			
Isä yrittäjä (n=98)	3,6 (1,3)	3,6 (1,5)	-
Isä ei toimi yrittäjänä (n=168)	3,3 (1,1)	3,1 (1,2)	-
P (ryhmien välillä)	*	**	
Äiti yrittäjä (n=50)	3,6 (1,4)	3,6 (1,6)	-
Äiti ei toimi yrittäjänä (n=219)	3,3 (1,1)	3,2 (1,3)	-
P (ryhmien välillä)	-	-	

* p< .05. ** p< .01. *** p<.001

Taulukossa 3 on analysoitu lineaarisen regressioanalyysin avulla, mitkä tekijät selittävät muutosta aikomuksissa. Muutosarvo laskettiin vähentämällä valmistumisen jälkeisen aikomusmittauksen arvo opiskeluaikaisesta aikomusmittauksesta. Tällaisen erotusarvon (difference score) käytön on todettu soveltuvan muutoksen tutkimiseen yksilön kohdalla (Clarke 2004). Aikomusten muutosta selittää tilastollisesti erittäin merkitsevästi ainoastaan opiskeluaikainen aikomustaso negatiivisesti. Toisin sanoen korkeat aikomukset opiskeluaikana kehittyvät negatiivisempaan suuntaan. Hypoteesi 5 saa näin ollen tukea. Sukupuoli tai roolimallit eivät sen sijaan selitä muutoksia yrittäjyysaikomuksissa.

TAULUKKO 3. Lineaarinen regressioanalyysi yrittäjyysaikomusten muutoksesta.

Aikomusten muutos, lineaarinen regressio	
	Beta, sig.
Sukupuoli	0,08
Äiti yrittäjänä	0,03
Isä yrittäjänä	0,09
Opiskeluaikainen aikomustaso	-0,29***
Model fit statistics	
Adjusted R2	0,07
F-statistics	5,891***

* $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$

4.2 Opiskeluaikaisten yrittäjyysaikomusten yhteys yrityksen perustamiseen

Aikomusten ja niiden muutosten lisäksi haluttiin selvittää, onko opiskeluaikana mitatuilla yrittäjyysaikomuksilla yhteyttä yrityksen perustamiseen valmistumisen jälkeen. Valmistuneista kuusi henkilöä toimi päätoimisena yrittäjänä ja yksitoista henkilöä sivutoimisena yrittäjänä. Koska yrittäjien määrä oli näin pieni, päätettiin luokat yhdistää. Jatkoanalyysissa on siten yhteensä 17 valmistunutta, jotka toimivat joko päätoimisena tai sivutoimisena yrittäjänä. Näistä miehiä oli kaksitoista henkilöä ja naisia viisi. Aineiston osalta varmistettiin myös, etteivät nämä olleet toimineet yrittäjänä jo opiskeluaikana.

Taulukossa 4 on esitetty yhteys opiskeluaikana mitatun matalan ja korkean lähtötason sekä yrittäjänä toimimisen välillä. Korkeaksi lähtötasoksi katsottiin yli 4 (asteikko 1–7) menevät keskiarvot ja mataliksi 4 tai alle menevät arvot. Niistä valmistuneista, joilla opiskeluaikana mitattiin suhteessa korkea lähtötaso, 13 % on ryhtynyt joko päätoimiseksi tai sivutoimiseksi yrittäjäksi. Matalan lähtötason omaavista valmistuneista vain 4 % on ryhtynyt yrittäjäksi valmistumisen jälkeen. Yhteys on tilastollisesti melkein merkitsevä (Khiin neliötesti 6,528, $p = .011$). Näin hypoteesi 1 saa edelleen vahvistusta.

TAULUKKO 4. Aikomusten lähtötason ja yrittäjänä toimimisen välinen yhteys.

Aikomusten lähtötason ja yrittäjänä toimimisen välinen yhteys			
Aikomusten lähtötaso	Toimii yrittäjänä tai sivutoimisena yrittäjänä (EI)	Toimii yrittäjänä tai sivutoimisena yrittäjänä (KYLLÄ)	Yhteensä
Matala	192 (96,0 %)	8 (4,0 %)	200 (100 %)
Korkea	63 (87,5 %)	9 (12,5 %)	72 (100 %)
Yhteensä	255 (93,8 %)	17 (6,3 %)	272 (100 %)

Logistisella regressioanalyysillä testattiin mallia, jossa yrittäjänä toimimista selittävät opiskeluaikana mitatut aikomukset, sukupuoli sekä roolimallit (isän ja äidin yrittäjyys). Sukupuoli ja roolimallit ovat mallissa kategorisina muuttujina, jossa mies on koodattu ykkösellä, samoin vanhempien yrittäjänä toimiminen on koodattu ykkösellä. Koska yrittäjäksi ryhtyneitä valmistuneita oli aineistossa vain pieni määrä, otettiin ei-yrittäjistä mukaan analyysiin vain joka toinen satunnaisotannalla (yhteensä 123). Näin saatiin pienennettyä ryhmien välistä kokoeroa. Mukaan otettujen ja pois jätettyjen ei-yrittäjien aikomusten keskiarvon eroa testattiin t-testillä ja todettiin, ettei ryhmien välillä ollut eroa aikomusten tasossa opiskelun aikana.

Taulukossa 5 on esitetty logistisen regressioanalyysin tulokset. Sukupuoli selittää tilastollisesti erittäin merkitsevästi yrittäjäksi ryhtymistä (Exp (B) 12,041***). Miehet perustavat yrityksen huomattavasti todennäköisemmin kuin naiset. Näin hypoteesi 2a saa vahvistuksen. Myös opiskelujen aikana mitatut aikomukset selittävät tilastollisesti merkitsevästi (Exp (B) 2,165**) yrittäjäksi ryhtymistä. Toisin sanoen opiskelijat, jotka valmistumisen jälkeen ovat ryhtyneet joko pää- tai sivutoimiseksi yrittäjäksi, ovat saaneet korkeammat arvot aikomuksista kuin valmistuneet, jotka eivät ole ryhtyneet yrittäjäksi. Edelleen hypoteesi 1 saa vahvistusta.

Roolimallit eivät näytä selittävän mallissa yrittäjäksi ryhtymistä. Isän tai äidin yrittäjyys ei suoraan selitä tilastollisesti merkitsevästi yrittäjyyttä, mutta on muistettava että aineiston koko on hyvin rajallinen. Näin ollen hypoteesi 3a ei saa vahvistusta.

Hosmerin ja Lemeshown testi tuottaa tilastollisesti ei-merkitsevän Khiin neliötestin (7,326), mikä tarkoittaa, että malli sopii hyvin aineistoon. Omnibussin testi tuottaa tilastollisesti erittäin merkitsevän Khiin neliötestin (34,1***), mikä puolestaan osoittaa, että mallilla on ennustettavuusarvoa. Mallin selitysastetta kuvaava Nagelkerken Pseudo R2 on 41 %. Malli luokittelee oikein 89 % havainnoista. Ei-yrittäjistä malli luokittelee oikein 98 % ja yrittäjistä 29 %. Mallin ennustavuus on vain kohtalainen, mikä selittynee yrittäjien vähäisellä määrällä. Joka tapauksessa malli osoittaa, että aikomuksilla ja sukupuolella on merkitystä suhteessa yrittäjäksi ryhtymiseen.

TAULUKKO 5. Logistinen regressioanalyysi aikomusten vaikutuksesta yrittäjäksi ryhtymiseen valmistumisen jälkeen.

Logistinen regressioanalyysi selitettävänä muuttujana yrittäjäksi ryhtyminen					
	B	S.E.	Wald	p	Exp(B)
Aikomukset opiskelun aikana	,772	,301	6,568	,010	2,165
Sukupuoli (mies)	2,488	,641	15,057	,000	12,041
Äiti yrittäjä	-1,509	1,016	2,205	,138	,221
Isä yrittäjä	,117	,724	,026	,872	1,124
Constant	-5,645	1,233	20,943	,000	,004

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1 Yhteenvedo tuloksista

Artikkelin ensimmäisenä tavoitteena oli selvittää, muuttuvatko yrittäjyysaikomukset valmistumisen jälkeen. Tulokset osoittivat, että yrittäjyysaikomukset laskevat aavistuksen valmistumisen jälkeen, mutta tarkasteltaessa tarkemmin opiskeluaikaisia aikomuksia aiكومukset ovat laskeneet tilastollisesti melkein merkitsevästi niiden osalta, joilta mittaus löytyi 1. tai 2. vuosikurssilta, kun taas 3. tai 4. vuoden yrittäjyysaikomusten mittauksen jälkeen aiكومukset ovat pysyneet täysin samalla tasolla. Tämän perusteella aiكومukset laskevatkin oikeastaan vain opiskeluaikana, mutta sen jälkeen laskua ei enää tapahdu. Hypoteesi 4 esitti, että korkeakoulututkinnon suorittaneiden yrittäjyysaiكومukset ovat matalammat valmistumisen jälkeen kuin opiskeluaikana. Hypoteesi ei saanut tutkimustuloksista tukea, koska aiكومukset laskevat opiskeluaikana, mutta eivät enää sen jälkeen. Myös aiemmissa tutkimuksissa on todettu yrittäjyysaiكومusten laskevan opintojen kuluessa (esim. Fayolle ym. 2005; Henley 2007; Pihkala 2008; Wu & Wu 2008; Nabi ym. 2010). Todennäköisin syy yrittäjyysaiكومusten laskuun on se, että opiskelijan on helpompi ensimmäisellä vuosikurssilla arvella ryhtyvänsä yrittäjäksi valmistumisen jälkeen, kun kyseiseen hetkeen on pidempi aika. Kun hetki todella lähestyy, mielipiteet muuttuvat realistisemmiksi ja varovaisemmiksi. On myös todettu, että ihmisillä on taipumus painottaa positiivisia asioita arvioidessaan ajallisesti kaukana olevia tapahtumia ja vastaavasti negatiivisia asioita arvioidessaan ajallisesti lähellä olevia tapahtumia (Eyal, Liberman, Walther & Trope 2004). Opintojen alussa ajatus yrittäjyydestä on ajallisesti vielä kaukana, jolloin yrittäjyyden positiiviset puolet korostuvat. Kun valmistuminen lähenee ja yrittäjyys uravaihtoehtona on ajallisesti lähempänä, negatiiviset puolet yrittäjyydessä korostuvat. Toisaalta valmistumisen jälkeen aiكومukset eivät enää laske. Voi olla,

että valmistumishetkellä mitatut aikomukset perustuvat jo tarpeeksi realistiseen arvioon omista kyvyistä ja mahdollisuuksista toimia yrittäjänä. Aikomusten lähtötaso vaikuttaa merkittävästi aikomusten muutokseen. Hypoteesi 5 sai tuloksista tukea. Opiskeluaikana mitatut aikomukset vaikuttivat negatiivisesti aikomusten muutokseen; toisin sanoen korkeat aikomukset ennakoivat negatiivista kehitystä aikomuksissa. Sama ilmiö on löydetty myös opiskeluaikana mitatuista aikomuksista ja niiden muutoksesta. Fayolle ja Gailly (2013) havaitsivat, että alun perin heikkoja yrittäjyysaikomuksia omaavien opiskelijoiden aikomukset nousivat, mutta korkeammalla lähtötasolla olevat aikomukset laskivat yrittäjyyskurssin vaikutuksesta (ks. myös Joensuu ym. 2014; Varamäki ym. 2013).

Tämän artikkelin toisena tavoitteena oli selvittää, onko opintojen aikana mitattujen yrittäjyysaikomusten ja välittömästi valmistumisen jälkeen käyttäytymisen I. yrittäjäksi ryhtymisen välillä yhteyttä. Hypoteesissa 1 esitettiin, että opiskeluaikana mitatut korkeammat yrittäjyysaikomukset korreloivat valmistumisen jälkeisen käyttäytymisen I. yrittäjäksi ryhtymisen kanssa. Tulokset osoittavat, että opiskeluaikana mitatut aikomukset ainakin jossain määrin ennustavat yrittäjäksi ryhtymistä valmistumisen jälkeen. Tulos tukee näin aiempia tutkimuksia, joissa aikomukset ovat myös selittäneet yrittäjäksi ryhtymistä (Ingram ym. 2000; Kautonen, Van Gelderen & Tornikoski 2013). Löydös on siinä mielessä tärkeä, että vaikuttamalla aikomuksiin voidaan epäsuorasti vaikuttaa myös yrittäjäksi ryhtymiseen. Useimmat tutkimukset mittaavat yrittäjyysaikomuksia, kun taas varsinaista yrittäjäksi ryhtymistä on tutkittu huomattavasti vähemmän. TPB-malli näyttäisi toimivan myös aikomukset-käyttäytyminen -linkin osalta (ks. myös Ajzen ym. 2009). Aiemmissä tutkimuksissa on myös todettu, että pystyvyysuskomuksella on kaksoisrooli TPB-mallissa: se vaikuttaa suoraan sekä aikomuksiin että itse käyttäytymiseen (Joensuu ym. 2014; Ingram ym. 2000; Kautonen, van Gelderen & Tornikoski 2013). Tätä ei kuitenkaan tutkittu tässä artikkelissa.

Lisäksi alatavoitteena oli selvittää, mikä merkitys sukupuolella sekä vanhempien roolimalleilla on yrittäjyysaikomuksissa ja yrittäjäksi ryhtymisessä. Hypoteesit 2a ja 2b esittivät, että miehet ryhtyvät naisia todennäköisemmin yrittäjäksi valmistumisen jälkeen (a) ja että miehillä on korkeammat yrittäjyysaikomukset kuin naisilla valmistumisen jälkeen (b). Molemmat hypoteesit saavat tukea tutkimustuloksista. Tulokset myös vahvistavat aikaisempien tutkimusten löydöksiä siltä osin, että miehillä on korkeammat yrittäjyysaikomukset ylipäänsä (mm. Wang & Wong 2004; Zhao, Seibert & Hills 2005; Sequira ym. 2007; Linan & Chen 2009; Lee ym. 2011) ja toisaalta miehet ryhtyvät todennäköisimmin yrittäjäksi kuin naiset (ks. esim. Kelley, Brush, Greene & Litovsky 2013). Naisilta saattaa miehiin verrattuna puuttua itseluottamusta yrityksen perustamiseen ja yrittäjänä toimimiseen (ks. Kirkwood 2009). Hypoteesit 3a ja 3b liittyivät roolimallien vaikutukseen. Hypoteesi 3a esitti, että vanhempien roolimalli vaikuttaa positiivisesti yrittäjäksi ryhtymiseen. Tutkimustulokset eivät kuitenkaan tue hypoteesia. Suoranaista yhteyttä roolimal-

lien vaikutuksesta ei löydetty. Toisaalta hypoteesi 3b esitti, että vanhempien roolimalli vaikuttaa positiivisesti yrittäjyysaikomuksiin valmistumisen jälkeen ja tämä sai tuloksista myös osin tukea. Niillä opiskelijoilla, joilla isä toimi yrittäjänä, oli korkeammat aikomukset muihin verrattuna sekä opiskelun aikana että valmistumisen jälkeen. Voidaan siis ainakin jossain määrin todeta, että roolimalleilla on vaikutusta vähintään yrittäjyysaikomuksiin, vaikka suoraa yhteyttä yrityksen perustamiseen ei löydettykään työuran alkuvaiheessa. Myös aiemmat tutkimukset ovat todenneet, että isän tai äidin yrittäjyydellä on ollut pääsääntöisesti aikomuksia lisäävä vaikutus (Henley 2005; van Auken ym. 2006; Linan & Santos 2007; Sequeira ym. 2007; Boissin ym. 2009; Linan & Chen 2009; Prodan & Drnovsek 2010; Kuckertz & Wagner 2010; Muofhe & Du Toit 2011), mutta toisaalta aiemmat tutkimustulokset ovat myös osoittaneet, että roolimalleilla olisi yhteyttä myös yrittäjäksi ryhtymiseen (esim. Bosma ym. 2012).

5.2 Käytännön implikaatiot

Kautonen ym. (2013) ovat todenneet, että aikomukset käynnistää omaa liiketoimintaa eivät ole välttämättä lähtöpiste yrittäjyysprosessille, vaikka hekin löysivät aikomusten ja myöhempien yrittäjyystoimenpiteiden välille selvän yhteyden. Toisin sanoen, aikomuksia ei välttämättä aina tarvita jokaisessa yrittäjyyscasessa. Pääsääntöisesti yrityksen perustaneilla opiskelijoilla oli korkeimmat aikomukset opiskeluvaiheessa, mutta ei kaikilla. Tämä on mielenkiintoinen havainto: opiskeluaikana yrittäjyys ei ole tuntunut todennäköiseltä vaihtoehdolta, mutta valmistumisen jälkeen yritys on kuitenkin perustettu. Tämä tukee Kautosen ym. (2013) havaintoja. Yrittäjyyskoulutuksessa voitaisiin miettiä vielä tarkemmin, mitkä seikat valmistumisen jälkeen vaikuttavat yrityksen perustamiseen. Onko kyse yllättävästä tilaisuudesta vai olosuhteiden pakosta? Joka tapauksessa siinä vaiheessa kun tällainen tilaisuus tulee, on tärkeää, että opiskeluaikana olisi luotu tiedolliset ja taidolliset valmiudet yrittäjyyteen. Koska pelkät aikomukset eivät yksin selitä yrityksen perustamista, tulisi kaikille opiskelijoille (ei vain niille, jotka ovat kiinnostuneet yrittäjyydestä) luoda riittävä tietopohja yrittäjyydestä.

Kuitenkin tutkimus myös osoittaa, että aikomukset ovat sinällään oleellisessa asemassa yrittäjyysprosessissa ja ainakin jossain määrin ennakoivat varsinaista yrityksen perustamista. Yrittäjyyskoulutuksessa voitaisiin miettiä, miten eri tavoilla voidaan vaikuttaa aikomuksiin ja miten suoranaisesti käyttäytymiseen. Aikomusten tärkeimpiä selittäjiä ovat asenteet, pystyvyysuskonus ja lähiympäristön tuki (Ajzen 1991), joihin vaikuttamalla voidaan epäsuorasti edistää yrittäjyyttä. Toisaalta pystyvyysuskonus vaikuttaa aiempien tutkimusten mukaan myös suoraan käyttäytymiseen (Joensuu ym. 2014; Ingram ym. 2000; Kautonen, Van Gelderen & Tornikoski 2013), joten opiskelijan pystyvyysuskonuksen kehittäminen on avainasemassa sekä aikomusten että varsinaisen yrityksen perustamisen suhteen.

Tutkimus vahvisti myös miesten ja naisten välisiä eroja suhteessa yrittäjyyteen. Yrittäjyyskoulutuksessa on syytä miettiä, miten eri tavalla miesten ja naisten yrittäjyysaikomuksiin, asenteisiin ja pystyvyyteen toimia yrittäjänä voidaan vaikuttaa, ja miten erityisesti naisten yrittäjyyttä voitaisiin entistä paremmin tukea, koska naisten ja miesten oppimistavoissa on eroa (ks. esim. Gallos 1993). Naispuoliset roolimallit ovat tärkeitä pystyvyyssuskomuksen ja asenteiden kehittämisessä (ks. myös Joensuu ym. 2014). Yrittäjyyskoulutuksessa olisi tärkeää luoda oppimistehtävissä yrittäjyydelle tyypillisiä epävarmuustekijöitä ja riskinottotilanteita. Näistä tilanteista selviäminen johtaa siihen, että usko omaan pystyvyyteen toimia yrittäjänä kasvaa.

Roolimallien merkitys on syytä muista yrittäjyyskoulutuksessa. Vanhempien yrittäjyys antaa opiskelijalle realistisen kuvan yrittäjyydestä ja näkyy korkeampina aikomuksina verrattuna muihin opiskelijoihin. Näiden opiskelijoiden yrittäjyystaustaa perheessä voisi paremmin hyödyntää yrittäjyyskoulutuksessa. Yrittäjyyskertomuksia voitaisiin aktiivisemmin jakaa yhteisöllisesti ja käyttää opetuksessa myös esimerkkitapauksina.

Vaikka kaikille opiskelijoille on syytä luoda riittävä tietopohja yrittäjyydestä, voitaisiin vielä enemmän kiinnittää huomiota korkeita aikomuksia omaaviin opiskelijoihin. Heitä voitaisiin entisestään innostaa ja kehittää heidän pystyvyyssuskomustaan toimia yrittäjänä. Myös ulkopuolisia verkostoja voitaisiin käyttää entistä aktiivisemmin sekä hyödyntää monipuolisia pedagogisia menetelmiä yritysysteistyöhön.

5.3 Rajoitukset

Tutkimuksessa on myös lähinnä aineistoon liittyviä rajoitteita, jotka on syytä muistaa tulosten tulkinnassa. Tutkimukseen osallistui ainoastaan yksi ammattikorkeakoulu, jolloin alueellisella tilanteella saattaa olla merkitystä valmistuneiden työllistymiseen. Suurin osa Seinäjoen ammattikorkeakoulun opiskelijoista työllistyy omaan maakuntaan (Heikkilä, Katajavirta & Varamäki 2014), jolloin maakunnan työllisyystilanne sekä yrittäjyysasenteet voivat vaikuttaa vastauksiin.

Toinen rajoittava tekijä on koulutusajajakauma. Vastaaajista 40 % oli valmistunut sosiaali-, terveys- tai liikunta-alalta, mikä myös voi vaikuttaa tuloksiin. Sosiaali- ja terveysalalta on perinteisesti työllistytty toisen palvelukseen. Myös naisia on aineistossa huomattavasti enemmän kuin miehiä, mikä saattaa näkyä kokonaistuloksissa.

Kolmas rajoite liittyy aikomusten mittaamisajankohtaan opiskeluaikana. Yrittäjyysaikomuksia on mitattu vuosittain, mutta toiset opiskelijat ovat saattaneet vastata kyselyyn ainoastaan ensimmäisenä opiskelijoilla eri vuosikurssin vastauksista. Koska ensimmäisenä ja toisena opintovuonna mitatut aikomukset ovat yleensä korkeammat kuin myöhempinä vuosina, on tämä syytä muistaa tulkintoja tehtäessä.

Neljäs rajoite liittyy käyttäytymisen mittaamisajankohtaan. Yrittäjäksi ryhtymistä mitattiin melko pian valmistumisen jälkeen. Aiempien tutkimusten ja tilastojen perusteella tiedetään, että

yrittäjäksi harvoin ryhdytään heti valmistumisen jälkeen. Aikomusten realisoituvat käyttäytymisen tasolle todennäköisimmin vasta kymmenen vuoden kuluttua valmistumisen jälkeen.

5.4 Jatkotutkimusehdotuksia

Luonnollisin ja hedelmällisin jatkotutkimusaihe on jatkaa samojen alumnien seurantaan pidemmälle ajalle. Olisi mielenkiintoista tehdä samoille alumneille kysely esimerkiksi viiden - kymmenen vuoden kuluttua ja katsoa, miten yrittäjyysaikomuksille on käynyt ja toisaalta, ovatko yrittäjyysaikomukset edelleen realisoituneet käytännön yritystoiminnaksi. Seinäjoen ammattikorkeakoulun aikaisempien alumnitutkimusten mukaan 1–3 vuotta valmistumisen jälkeen 6,5 % on ryhtynyt yrittäjäksi, mutta kymmenen vuotta valmistumisen jälkeen jo yli 10 % on aloittanut oman yritystoiminnan.

Edelleen tärkeää olisi, että aineistoa voitaisiin kerätä alumnien osalta myös muista ammattikorkeakouluista. Entre Intentio -tiedonkeruuseen on osallistunut kaikkiaan 15 ammattikorkeakoulua, joten alumniseurannan ulottaminen myös muihin tai ainakin osaan näistä muista tarjoaisi erinomaisen mahdollisuuden aineiston laajentamiseen.

Sivutoimiyrittäjyys on kasvava ilmiö (ks. esim. Lith 2010; Varamäki, Sorama, Viljamaa, Heikkilä & Salo 2012; Viljamaa & Varamäki 2014). Tästä syystä olisi ensinnäkin tarpeen muokata Entre Intentio -mittaristoa siten, että se kykenisi mittaamaan myös sivutoimisen yrittäjyyden aikomuksia ja toisaalta, kun tehdään käyttäytymisen tason seuranta, on tärkeää päätoimisen yrittäjyyden ohella huomioida myös sivutoiminen yrittäjyys. ■

LÄHTEET

- AIZZAT, M., NOOR HAZLINA, A. & CHEW, E. 2009. Examining a model of entrepreneurial intention among Malaysians using SEM Procedure. *European Journal of Scientific Research*, 33 (2), 365–373.
- AJZEN, I. 1991. The theory of planned behaviour. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50 (2), 179–211.
- AJZEN, I., CSASCH, C., & FLOOD, M. 2009. From intentions to behavior: Implementation intention, commitment, and conscientiousness. *Journal of Applied Social Psychology*, 39 (6), 1356–1372.
- ARMITAGE, C.J. & CONNER, M. 2001. Efficacy of the theory of planned behaviour: a Meta-analytic Review. *British Journal of Social Psychology*, 40, 471–499.
- BAE, T. J., QIAN, S., MIAO, C. & FIET, J. 2014. The relationship between entrepreneurship education and entrepreneurial intentions: a meta-analytic review. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 38 (2), 217–254.
- BAGOZZI, R., BAUMGARTNER, H. & YI, Y. 1989. An investigation into the role of intentions as mediators of the attitude-behavior relationship. *Journal of Economic Psychology*, 10, 35–62.
- BARBOSA, S., FAYOLLE, A. & LASSAS-CLERC, N. 2006. Assessing risk perception, self-efficacy, and entrepreneurial attitudes and intentions: Implications for entrepreneurship education. The 12th 2006, Sao Paulo.
- BLANCHFLOWER, D. & MEYER, B. 1994. A longitudinal analysis of the young self-employed in Australia and the United States. *Small Business Economics*, 6 (1), 1–19.
- BLENKER, P., KORSGAARD, S., NEERGAARD, H. & THRANE, C. 2011. The questions we care about: paradigms and progression in entrepreneurship education. *Industry & Higher Education*, 25 (6), 417–427.

- BOISSIN, J.-P., BRANCHET, B., EMIN, S. & HERBERT, J.** 2009. Students and entrepreneurship: A comparative study of France and the United States. *Journal of Small Business and Entrepreneurship*, 22 (2), 101–122.
- BOSMA, N., HESSELS, J., SCHUTJENS, V., VAN PRAAG, M. & VERHEUL, I.** 2012. Entrepreneurship and role models. *Journal of Economic Psychology*, 33 (2), 410–424.
- BOYD, N. & VOZIKIS, G.** 1994. The influence of self-efficacy on the development of entrepreneurial intentions and actions. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 18 (4), 63–77.
- CARSRUD, A. & BRANNBACK, M.** 2011. Entrepreneurial motivations: What do we still need to know? *Journal of Small Business Management*, 49 (1), 9–26.
- CLARKE, P.** 2004. Causal analysis of individual change using the difference score. *Epidemiology* 15 (4), 414–421.
- CRANT, M.** 1996. The proactive personality scale as a predictor of entrepreneurial intentions. *Journal of Small Business Management*, 34 (3), 42–49.
- DROST, E. & MCGUIRE, J.** 2011. Fostering entrepreneurship among Finnish business students: Antecedents of entrepreneurial intent and implications for entrepreneurship education. *International Review of Entrepreneurship*, 9 (2), 83–112.
- ENGLE, R. L., DIMITRIADI, N., GAVIDIA, J. V., SCHLAEGEL, C., DELANOE, S., ALVARADO, I., HE, X., BUAME, S. & WOLFF, B.** 2010. Entrepreneurial Intent. A Twelve-country Evaluation of Ajzen's Model of Planned Behaviour. *International Journal of Entrepreneurial Research*, 16 (1), 35–57.
- ERTUNA, Z. & GUREL, E.** 2011. The moderating role of higher education on entrepreneurship. *Education & Training*, 53 (5), 387–402.
- EYAL, T., LIBERMAN, N., WALTHER, E. & TROPE, Y.** 2004. The pros and cons of temporally near and distant action. *Journal of Personality and Social Psychology*, 86 (6), 781–795.
- FAYOLLE, A. & GAILLY, B.** 2013. The impact of entrepreneurship education on entrepreneurial attitudes and intention: hysteresis and persistence. *Journal of Small Business Management*, [early view, first published online 16.9.2013.] doi: 10.1111/jsbm.12065
- FAYOLLE A., GAILLY B. & LASSAS-CLERC N.** 2005. The long-Term Effect of Entrepreneurship Teaching Programmes on Entrepreneurial Intention. A paper presented at RENT XIX Conference, Naples, Italy, November 17–18, 2005.
- FAYOLLE, A. & LIÑÁN, F.** (2013). Entrepreneurial intentions: Literature review and new research perspectives. A paper presented at The 3rd GIKA Annual Conference, 7.–9.7.2013, Valencia, Spain.
- FINISTERRA DO PACO, A.-M., FERREIRA, J., RAPOSO, M., RODRIGUES, R. & DINIS, A.** 2011. Behaviours and entrepreneurial intention: Empirical findings about secondary students. *Journal of International Entrepreneurship*, 9, 20–38. (Published online 7 January 2011).
- FISHBEIN, M., & AJZEN I.** 1975. *Belief, attitude, intention and behavior: an introduction to theory and research*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- FRANCO, M., HAASE, H. & LAUTENSCHLÄGER, A.** 2010. Students' entrepreneurial intentions: an inter-regional comparison. *Education + Training*, 52 (4), 260–275.
- GALLOS, J.** 1993. Women's experiences and ways of knowing: implications for teaching and learning in the organizational behavior classroom. *Journal of Management Education*, 17, 7–26.
- GIBB, A.** 2002. In pursuit of a new 'enterprise' and 'entrepreneurship' paradigm for learning: creative destruction, new values, new ways of doing things and new combinations of knowledge. *International Journal of Management Reviews*, 3 (4), 233–269.
- HARTE, C. & STEWART, J.** 2010. Undertaking HRD research in higher education. A longitudinal approach to evaluating undergraduate "enterprise education" modules. *Education + Training*, 52 (8/9), 679–693.
- HEIKKILÄ, T., KATAJAVIRTA, M. & VARAMÄKI, E.** 2014. Nuorten ja aikuisten tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen työelämään – seuranta tutkimus Seinäjoen ammattikorkeakoulusta v. 2009–2012 valmistuneille. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja. Raportteja ja selvityksiä B80. Saatavana: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/72284/B80.pdf?sequence=1>
- HENLEY, A.** 2005. From entrepreneurial aspiration to business start-up: evidence from British longitudinal study. *Academy of Entrepreneurship Journal*, 10 (1–2).
- HENLEY, A.** 2007. Entrepreneurial aspiration and transition into self-employment: evidence from British longitudinal data. *Entrepreneurship & Regional Development*, 19 (3), 253–280.
- INGRAM, K., COPE, J., HARJU, B. & WUENSCH, K.** 2000. Applying to Graduate School: A Test of the theory of planned behavior. *Journal of Social Behavior and Personality*, 15 (2), 215–226.

- JOENSUU, S., VIJAMAA, A., VARAMÄKI, E. & TORNIKOSKI, E. 2013. Development of Entrepreneurial Intention in higher education and the effect of gender – a latent growth curve analysis. *Education + Training*, 55, 8/9.
- JOENSUU, S., VARAMÄKI, E., VIJAMAA, A., HEIKKILÄ, T. & KATAJAVIRTA, M. 2014. Yrittäjyysaikomukset, yrittäjyysaikomusten muutos ja näihin vaikuttavat tekijät koulutuksen aikana. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja. Tutkimuksia A16. ISBN:978-952-5863-69-7. Saatavana: <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/74669/A16.pdf?sequence=1>.
- JONES, B. & IREDALE, N. 2010. Enterprise education as pedagogy. *Education + Training*, 52 (1), 7–9.
- JUNG, D., EHRlich, S., DE NOBLE, A. & BAIK, K. 2001. Entrepreneurial self-efficacy and its relationship to entrepreneurial action: A comparative study between the US and Korea. *Management International*, 6 (1), 41–53.
- KAUTONEN, T., VAN GELDEREN, M. & TORNIKOSKI, E. 2013. Predicting entrepreneurial behavior: A test of the theory of planned behavior. *Applied Economics*, 45 (6), 697–707.
- KAUTONEN, T., VAN GELDEREN, M. & FINK, M. 2013. Robustness of the theory of planned behavior in predicting entrepreneurial intentions and actions. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 38 (1) doi: 10.1111/etap.12056.
- KELLEY, D., BRUSH, C., GREENE, B. & LITOVSKY, Y. 2012. *Global Entrepreneurship Monitor 2012 Women's Report*. Global Entrepreneurship Research Association (GERA). Babson Park, MA: Babson College.
- KICKUL, J., WILSON, F., MARLINO, D. & BARBOSA, S. 2008. Are misalignments of perceptions and self-efficacy causing gender gaps in entrepreneurial intentions among our nation's teens? *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 15 (2), 321–335.
- KIRKWOOD, J. 2009. Is a lack of self-confidence hindering women entrepreneurs? *International Journal of Gender and Entrepreneurship*, 1 (2), 118–133.
- KOLVEREID, L. 1996. Prediction of employment status choice intentions, *Entrepreneurship Theory and Practice*, 21 (1), 47–57.
- KOLVEREID, L. & ISAKSEN, E. 2006. New business start-up and subsequent entry into self-employment. *Journal of Business Venturing*, 21 (6), 866–885.
- KOURILSKY, M. & WALSTAD, W. 1998. Entrepreneurship and female youth: knowledge, attitudes, gender difference, and educational practices. *Journal of Business Venturing*, 13, 77–88.
- KRISTIANSEN, S. & INDARTI, N. 2004. Entrepreneurial intention among Indonesian and Norwegian students. *Journal of Enterprising Culture*, 12 (1), 55–78.
- KRUEGER, N. F. & CARSRUD, A. L. 1993. Entrepreneurial Intentions: Applying the theory of planned behaviour. *Entrepreneurship and Regional Development*, 5 (4), 315–330.
- KRUEGER, N., REILLY, M. & CARSRUD, A. 2000. Competing models of entrepreneurial intentions. *Journal of Business Venturing*, 15 (2), 411–432.
- KUCKERTZ, A., & WAGNER, M. 2010. The influence of sustainability orientation on entrepreneurial intentions – Investigating the role of business experience. *Journal of Business Venturing*, 25 (5), 524–539.
- LANERO, A., VAZQUEZ, J. GUTIERREZ, P. & PURIFICACIÓN GARCIA M. 2011. The impact of entrepreneurship education in European universities: an intention-based approach analyzed in the Spanish area. *International Review on Public and Nonprofit Marketing*, 8 (2), 111–130
- LEE, L. WONG, P., FOO, M. & LEUNG, A. 2011. Entrepreneurial intentions: The influence of organizational and individual factors. *Journal of Business Venturing*, 6 (1), 124–136.
- LINAN, F. 2004. Intention-based models of entrepreneurship education. Proceedings of International Conference, 4–7 July 2004, Naples, Italy.
- LINAN, F. & CHEN, Y-W. 2009. Development and cross-cultural application of a specific instrument to measure entrepreneurial intentions. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 33 (3), 593–617.
- LINAN, F. & SANTOS, F. 2007. Does social capital affect entrepreneurial intentions? *International Advances in Economic Research*, 13 (4), 443–453.
- LITH, P. 2010. Yrittäjäksi palkkatyön tai eläkkeen ohella. Tieto & Trendit, 7. Saatavana: http://www.stat.fi/artikkelit/2010/art_2010-11-10_005.html [14.4.2014]
- LOPE, P., ZAIDATOL, A. & HASSAN, H. 2009. Choice of self-employment intention among secondary school students. *The Journal of International Social Research*, 9 (2), 539–549.
- MARQUES, C., FERREIRA, J., GOMES, D. & RODRIQUES, R. 2012. How psychological, demographic and behavioural factors predict the entrepreneurial intention. *Education + Training*, 54 (8/9), 657–672.

- MATLAY, H., & CAREY, C.** 2007. Entrepreneurship education in the UK: a longitudinal perspective. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 14 (2), 252–263.
- MILLMAN, C., LI, Z., MATLAY, H. & WONG, W-C.** 2010. Entrepreneurship education and students' internet entrepreneurship intentions: evidence from Chinese HEIs. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 17 (4), 569–590.
- MOI, T., ADELIN, Y. & DYANA, M.** 2011. Young adult responses to entrepreneurial intent. www.researchersworld.com, 2 (3), paper 5.
- MUOFHE, N. & DU TOIT, W.** 2011. Entrepreneurial education's and entrepreneurial role models' influence on career choice. *SA Journal of Human Resource Management* 9 (1). (Published online 8th November 2011).
- MWASALWIBA, E.** 2010. Entrepreneurship education: a review of its objectives, teaching methods, and impact indicators. *Education + Training*, 52 (1), 20–47.
- NABI, G., HOLDEN, R. & WALMSLEY, A.** 2010. From student to entrepreneur: towards a model of graduate entrepreneurial career-making. *Journal of Education and Work*, 23 (5), 389–415.
- OPETUSMINISTERIÖ** 2009. Korkeakoulupohjaisen yrittäjyyden edistämisen yhteistyöryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:10, Saatavana: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/tr10.pdf?lang=fi>
- PIHIE, Z. & BAGHERI, A.** 2011. Malay secondary school students' entrepreneurial attitude orientation and entrepreneurial self-efficacy: A descriptive study. *Journal of Applied Sciences*, 11, 316–322.
- PIHKALA, J.** 2008. Ammattikorkeakoulutuksen aikaiset yrittäjyysintentioiden muutokset. Opetusministeriön julkaisuja 2008: 1. Helsinki.
- PRODAN, I. & DRNOVSEK, M.** 2010. Conceptualizing academic-entrepreneurial intentions: An empirical test. *Technovation*, 30 (5/6), 332–347.
- PRUETT, M., SHINNAR, R., TONEY, B., LLOPIS, F. & FOX, J.** 2009. Explaining entrepreneurial intentions of university students: a cross-cultural study. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*, 15 (6), 571–594.
- SANDHU, M., SIDIQUE, S. & RIAZ, S.** 2011. Entrepreneurship barriers and entrepreneurial inclination among Malaysian postgraduate students. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*, 17 (4), 428–449.
- SCHLAEGEL, C. & KOENIG, M.** 2014. Determinants of entrepreneurial intent: A meta-analytic test and integration of competing models. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 38 (2), 291–332.
- SEGAL, G., BORGIA, D. & SCHOENFELD, J.** 2005. The motivation to become an entrepreneur. *International Journal of Entrepreneurial Behavior and Research*, 11 (1), 42–57.
- SEQUEIRA, J., MUELLER, S. & MCGEE, J.** 2007. The influence of social ties and self-efficacy in forming entrepreneurial intentions and motivating nascent behavior. *Journal of Developmental Entrepreneurship*, 12 (3), 275–293.
- SEWELL, P. & POOL, L.** 2010. Moving from conceptual ambiguity to operational clarity. Employability, enterprise and entrepreneurship in higher education. Viewpoint. *Education + Training*, 52 (1), 89–94.
- SHAPERO, A.** 1984. The entrepreneurial event. In: C. A. Kent (Ed.). *The environment for entrepreneurship*. Lexington, Mass.: Lexington Books.
- SHAPERO, A. & SOKOL, L.** 1982. The social dimensions of entrepreneurship. In: Kent, C., Sexton, D. and Vesper, K. (Eds). *The Encyclopedia of Entrepreneurship*. Prentice-Hall, Englewood Cliffs NY, pp. 72–90.
- SHEERAN P.** 2002. Intention-behaviour relations: A conceptual and empirical overview. *European Review of Social Psychology*, 12 (1), 1–36.
- SHAY, J. & TERJESEN, S.** 2005. Entrepreneurial aspirations and intentions and intentions of business students: a gendered perspective. A paper presented at the Babson Entrepreneurship Conference, Boston MA.
- SIU, W. & LO, E.** 2013. Cultural contingency in the cognitive model of entrepreneurial intention. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 37 (2), 147–173.
- TKACHEV, A. & KOLVEREID, L.** 1999. Self-employment Intentions among Russian Students. *Entrepreneurship & Regional Development*, 11 (3), 269–280.
- TOWNSEND, D., BUSENITZ, L. & ARTHURS, J.** 2010. To start or not to start: Outcome and ability expectations in the decision to start a new venture. *Journal of Business Venturing*, 25 (2), 192–202.
- UYGUN, R. & KASIMOGLU, M.** 2013. The emergence of entrepreneurial intentions in indigenous entrepreneurs: The role of personal background on the antecedents of intentions. *International Journal of Business and Management*, 8 (5), 24–40.

- VAN AUKEN, H., FRY, F. & STEPHENS, P. 2006. The influence of role models on entrepreneurial intentions. *Journal of Developmental Entrepreneurship*, 11 (2), 157–167.
- VARAMÄKI, E., JOENSUU, S. & VILJAMAA, A. 2013. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden yrittäjyysaikomukset, yrittäjyysaikomusten muutos ja näihin vaikuttavat tekijät. *Yrittäjyyskasvatuksen aikakauskirja* 1, 84–107.
- VARAMÄKI, E., SORAMA, K., VILJAMAA, A., HEIKKILÄ, H. & SALO, K. 2012. Eteläpohjalaisten sivutoimiyrittäjien liiketoiminnan kasvutavoitteet sekä aiomukset päätoimiseksi yrittäjäksi. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja A. Tutkimuksia 11. Saatavilla: <http://publications.theseus.fi/handle/10024/45396>. ISBN 978-952-5863-38-3 (verkkojulkaisu)
- VILJAMAA, A. & VARAMÄKI, E. 2014. Part-Time or Nascent Entrepreneurs? Academic Hybrid Entrepreneurship. In: *Managing in an Interconnected World: Pioneering Business and Technology Excellence*. Delener, N. J., Fuxman, L., Lu, F.V. & Rodrigues, S. (Eds.) Global Business and Technology Association 16th Annual International Conference Readings Book. July 8th–12th, Baku, Azerbaijan, s. 636–643. <https://www.dropbox.com/s/ei32qeny3n2t8la/GBATA2014-Readings-Book.pdf>
- WANG, C. & WONG, P. 2004. Entrepreneurial interest of university students in Singapore. *Technovation*, 24 (2), 161–172.
- WALTER, S., PARBOTEEAH, K. & WALTER, A. 2010. Entrepreneurship resources of university departments, individual influences, and students' entrepreneurial intentions: a cross-level analysis. Best Paper Proceedings of 2010 Academy of Management meeting in Montreal.
- WILSON, F., MARLINO, D. & KICKUL, J. 2004. Our entrepreneurial future: examining the diverse attitudes and motivations of teens across gender and ethnic identity. *Journal of Development Entrepreneurship*, 9 (3), 177–197.
- WILSON, F., KICKUL, J. & MARLINO, D. 2007. Gender, entrepreneurial self-efficacy, and entrepreneurial career intentions: Implications for entrepreneurship education. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 31 (3), 387–406.
- WU, S. & WU, L. 2008. The impact of higher education on entrepreneurial intentions of university students in China. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 15 (4), 640–655.
- ZAMPETAKIS, L., KAFETSIS, K., BOURANTA, N., DEWETT, T. & MOUSTAKIS, V. 2009. On the relationship between emotional intelligence and entrepreneurial attitudes and intentions. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*, 15 (6), 595–618.
- ZHAO, H., SEIBERT, S. & HILLS, G. 2005. The mediating role of self-efficacy in the development of entrepreneurial intentions. *Journal of Applied Psychology*, 90 (6), 1265–1272.
- YORDANOVA, D. & TARRAZON, M-A. 2010. Gender differences in entrepreneurial intentions: evidence from Bulgaria. *Journal of Developmental Entrepreneurship*, 15 (3), 245–261.

LIITE 1.YRITTÄJYYSAIKOMUSMUUTTUJA JA VÄITTÄMÄT.

Muuttuja (mitattu 7-portaisella Likertin asteikolla)

Yrittäjyysaikomukset (Cronbachin Alpha = 0.85)

Kuinka todennäköistä on, että jatkat uraasi tästä eteenpäin toisen palveluksessa?

Kuinka todennäköistä on, että tulet perustamaan oman yrityksen valmistumisesi jälkeen (tai opintojesi aikana)? Jos sinun pitäisi valita joko yrittäminen tai palkkatyö valmistumisesi jälkeen, kumman valitsisit?

Kuinka vakaa aikomus sinulla on tulla yrittäjäksi jossain vaiheessa työuraasi?

Kuinka todennäköistä on, että lähdet yrittäjäksi sen jälkeen kun olet hankkinut sopivan määrän työkokemusta? Jos sinun pitäisi valita joko yrittäminen tai työttömyys valmistumisesi jälkeen, kumman valitsisit?

Käyttäytyminen I. yrittäjäksi ryhtyminen

Olen tällä hetkellä (valitse vain yksi, mitä teet päätoimisesti)

- 1 töissä toisen palveluksessa
- 2 itsenäisenä yrittäjänä/ammattiharjoittajana/freelancerina
- 3 työttömänä työnhakijana
- 4 työvoimapoliittisessa tai vastaavassa koulutuksessa
- 5 päätoimisena opiskelijana
- 6 äitiys-/isyys-/vanhempainlomalla
- 7 varusmies- tai siviilipalveluksessa
- 8 muuten työelämän ulkopuolella, missä?